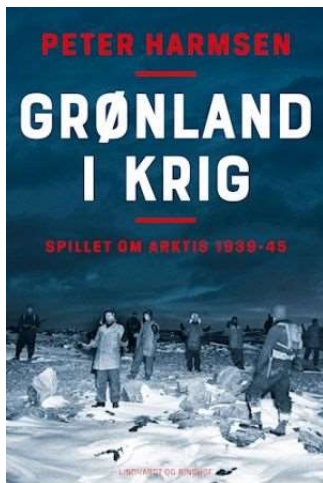

Grønland i krig

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 347

Del artikel: [□](#) [□](#) [□](#)

Peter Harmsen

Grønland i krig. Spillet om Arktis 1939-45.

Lindhardt og Ringhof 2024. 416 sider illustreret. 330 kr.

Af Kresten Søe

Forhistorie - Indhold og opbygning

Inden krigsudbruddet var Grønland genstand for en strid mellem Danmark og Norge. Fra norsk side hejste man i 1931 det norske flag og udråbte et stykke af det ubeboede Østgrønland til "Erik den Rødes land". Norges krav på Grønland var grundet i, at øen hørte til den norske del af rigsfællesskabet mellem Danmark og Norge, men var fulgt med Danmark i adskillelsen ved freden i Kiel i 1814.

Den internationale domstol i Haag fastslog dog i 1933, at hele Grønland statsretsligt tilhørte Danmark. Men afgørelsen resulterede alligevel i årelang bitterhed i Norge, og sagen kom igen i spil under krigen.

Harmsens bog er kronologisk opbygget og redegør indledende for Grønlands historie fra de ældste tider videre over øens klimatiske og strategiske beliggenhed til befolkningens oprindelse. Herefter går forfatteren over til de centrale udførlige kapitler, der tilsammen omhandler Grønlands rolle i magtspillet og krigsførelsen op til og under Anden Verdenskrig.

I brændpunktet med beliggenhed, tilhørsforhold, meteorologi og kryolit

Med den tyske besættelse af Danmark 9. april 1940 blev Grønland ingenmandsland mellem stormagterne.

For USA fordi Grønlands beliggenhed reelt - om end ikke direkte defineret - lå inden for Monroe doktrinens erklærede linjeføring med hensyn til sikker afstand for fremmede stormagters tilstedeværelse.

For de decideret krigsførende stormagter England/Canada og Nazityskland bød Grønland primært på fremskudte potentielle fordele i form af baser og faciliteter for fly, krigsskibe og ubåde.

Anden Verdenskrig havde med andre ord for første gang gjort Grønland til del af en stormagtskonflikt. For de allierede udgjorde øens geografiske placering en vital mellemstation for transport af allieret krigsmateriel - især fly - der med Grønland som optankningsstation muliggjorde en kontinuerlig luftbro over Atlanten, der kunne bringe de mange amerikanskproducerede fly frem til forstærkning af den allierede luftkrig over Tyskland.

De vigtige meteorologiske data var af samme vitale værdi for begge de stridende parter, idet de meteorologiske data fra den grønlandske østkyst gav sikre vejrmeldinger, der eksempelvis ved D-dag viste sig at være afgørende for krigens forløb i Europa.

Endelig havde kryolitmalmen vital betydning for fremstilling af aluminium til den ekspanderende amerikanske flyfremstilling, og frigjorde på den måde resurser til fordel for den øvrige krigsproduktion.

Kampen omkring vejrstationerne

Valide meteorologiske data er en af krigsførelsens essentielle grundpiller, og vejrmeldinger på Grønland var her af afgørende betydning for sikre vejrprognoser for de efterfølgende dage i Europa.

Derfor søgte Nazityskland gentagne gange at etablere skjulte bemandede vejrstationer langs Østgrønlands øde østkyst. Den umiddelbare modstander for tyskerne var her den berømte dansk-grønlandske slædepatrulje.

Harmsen leverer her en både letlæst, spændende og udførlig fremstilling af både baggrundsrammen og de ofte dramatiske begivenheder på både dansk og tysk side i det barske landskab. Egentlige kampe var dog ret sjældne, idet man allerede var rigeligt udfordret af kulden og det barske landskab, hvor hundeslæden som oftest udgjorde den eneste transportmulighed.

Vægt på forholdet mellem grønlænderne og de fremmede

Bogens stærke sider er skildringen af krigens vilkår og kultursammenstødet/samspelet mellem grønlænderne, danskerne og det amerikanske militær. Her kom den danske civile administration under landsfoged Eske Brun hyppigt i spil både i beskyttelse af den grønlandske fangerkultur og i relation til fraternisering fx mellem grønlandske kvinder og de amerikanske soldater.

Også her kommer Harmsen tæt ind på den enkelte grønlænders oplevelser, meninger og livsvilkår på en måde, der ikke hidtil har fået mange sider i eksisterende bogudgivelser om perioden.

Det samme gælder bogens indgående og meget detaljeret skildring af magtspelet og trakasserierne mellem embedsmænd på Grønland og den danske gesandt Henrik Kaufmanns manøvrer efter 9. april, hvor han snoede sig behændigt mellem politikere og embedsmænd i både Danmark og USA.

Også Harmsens grundige og spændende redegørelse for magtspelet om Grønland mellem det krigsførende Canada og det daværende neutrale USA påkalder sig stor opmærksomhed for den historisk interesserede læser.

Sidst men ikke mindst tilføjer bogen et meget interessant og for de fleste ret ukendt kapitel, der beskriver den fortsatte norske foretagsomhed for ved igen at rejse et nationalt krav på Grønland.

Tiltaget skete tilmed under den tyske besættelse af Norge 1940-45, mens Quisling dannede norsk regering. Et tiltag, der blandt andet gav sig udtryk i en direkte henvendelse til Hitler af forfatteren Knut Hamsun.

Som om dette i sig selv var nok, så fik kravet yderligere støtte blandt nordmænd i eksil på allieret side!

Et velskrevet, spændende og grundigt researchet værk

Bogens 60 sider med noter og kilder understøtter i enhver henseende Peter Harmsens faglighed og omfattende research. Begivenhederne under kampene og den indbyrdes legen kispus mellem slædepatruljen og bemanning på de tyske vejrstationer er letlæst og medrivende skildret.

Yderligere force ligger i de mange øjenvidneskildringer og i det moment, at Harmsen i udstrakt grad lader den almindelige grønlandske befolkning komme til orde i fremstillingen.

Dertil bygger forfatteren yderligere på med fine tilbundsgående redegørelser og analyser for baggrundsrammerne i magtspillet i de enkelte aktørers interesser og agenda.

Alt i alt udgør Peter Harmsens bog en væsentlig udbygning af den foreliggende danske faglitteratur om denne vigtige periode i det dansk-grønlandske rigsfællesskab.

[Historie-online.dk, den 16. oktober 2024]